

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

6-МАХСУС СОҲ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-6

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-6

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№SI-6 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2022-SI-6>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Artur Gambaryan

yuridik fanlar doktori, professor (Armaniston)

Yosuke Shamoto

yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna

yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslovovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee

yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodiljon Xomudjonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna

yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi

yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Egamberdiyev Eminjon

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.

Kanton Federal sud markazi (AQSH)

12.00.05 - МЕХНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb

yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Skripnikov Nikolay Kuzmich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salayev Nodirbek Saparbayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Taxirov Farxod
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)

Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

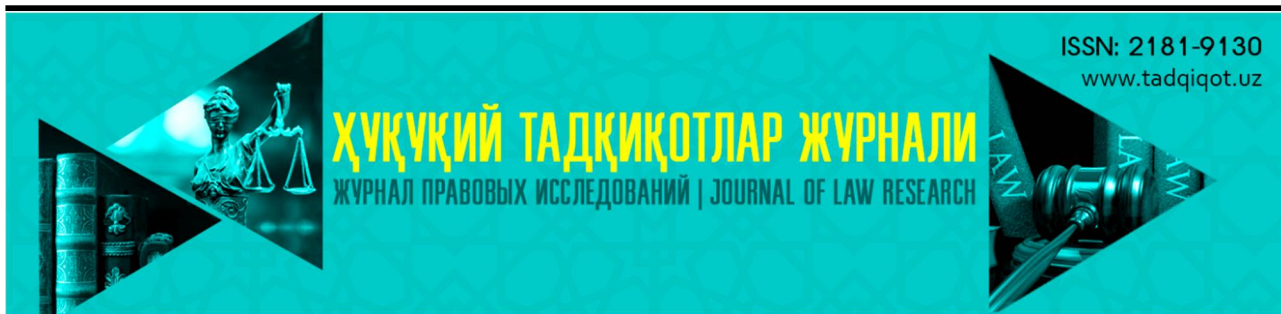
Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Абдуразаков Султанходжа Суратович КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРАВ ГРАЖДАН В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	6
2. Нариманов Бекзод Абдувалиевич НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИ ТУШУНЧАСИ, ТУРЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	14
3. Shomurotov Ma’ruf Abdusamat o‘g‘li HUDUDIY PROKURATURA ORGANLARINING XALQ DEPUTATLARI MAHALLIY KENGASHLARI OLDDIDAGI HISOBDO RLIGINING TASHKILIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	22
4. Эргашев Илѳс Ўрол ўғли ТОВАЛАМАЧИЛИК ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ЖИНОЯТ-ХУҚУҚИЙ БЕЛГИЛАРИ.....	31
5. Ibragimov Murodjon Jumanazarovich ЖИНОЯТ ХУҚУҚИДА ҚУРОЛНИ ҚОНУНГА ХИЛОФ МУОМАЛАСИНИНГ ОВЫЕКТИГА ДОИР ФИКР-МУЛОАХАЗАЛАР.....	40
6. Murodullayeva Gulnur Xikmatullo qizi КОРРУПСИЯНИНГ ХАВФЛИ КО‘РИНИШИ СИФАТИДА – FAVORITIZM VA NEPOTIZM.....	48
7. Муслимов Икром Тухтамуратович ЖАЗОНИ ЕНГИЛЛАШТИРУВЧИ ҚОЛАТЛАР ТУШУНЧАСИ ВА БЕЛГИЛАРИ.....	58
8. Абулхайров Рустамхон Ибодуллаевич ПОРТЛАШДАН КЕЙИН ХОДИСА ЖОЙИНИ КЎЗДАН КЕЧИРИШНИНГ КРИМИНАЛИСТИК ЖИХАТЛАРИ: ДАЛИЛЛАРНИ МАВЖУДЛИГИНИ БАХОЛАШ, УЛАРНИ ЙИГИШ, САҚЛАШ ВА РЎЙХАТГА ОЛИШ ТАРТИБИ.....	67
9. Бобомуродов Фарход Боймуротович ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИДА ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ ХАЛҚАРО-ХУҚУҚИЙ ХУЖЖАТЛАРНИНГ ТАХЛИЛИ.....	76
10. Дусманов Санджар Абдужалолович МДХ ДАВЛАТЛАРИ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА СОДДАЛАШТИРИЛГАН ТАРТИБДА ИШ ЮРИТИШ.....	89
11. Марданов Жасурбек Хусниддин ўғли СОЛИҚ ЁКИ МАЖБУРИЙ ТЎЛОВЛАРНИ ТЎЛАШДАН БЎЙИН ТОВАЛАШ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШДА МАХСУС БИЛИМЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ.....	97
12. Низомиддинов Жамшид Нуриддин ўғли КИССАВУРЛИККА ҚАРШИ ҚУРАШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ТАКТИК ЖИХАТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	105

13. Шукуров Жаҳонгир Раббонаевич ЎЗБЕКИСТОНДА ЯРАШУВ ИНСТИТУТИНИ ҚЎЛЛАШ ДОИРАСИНИ КЕНГАЙТИРИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛАР.....	113
14. Султанходжаев Равшан Иркинович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ “ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУНИ ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ СОҲАСИДАГИ ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАНБАИ СИФАТИДА.....	122
15. Таштемиров Анвар Алиқулович АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ СОДИР ЭТИЛГАН ФИРИБГАРЛИКНИ ФОШ ЭТИШ БИЛАН БОҒЛИҚ МАСАЛАЛАР.....	130
16. Акилов Саидакромхон Акмалович ОСНОВНЫЕ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ПРИНЦИПЫ В СФЕРЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	138
17. Амиров Зафар Актамович ХАЛҚАРО СУДЛАР ВА УЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШ ТАРИХИ.....	147
18. Эгамбердиев Дилшод Алишерович ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ҲУҚУҚИЙ ЁРДАМ – ҚЎШМА ТЕРГОВЛАРИНИ ТУЗИШНИНГ ХАЛҚАРО ВА МИЛИЙ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	155

12.00.09-УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

Абулхайров Рустамхон Ибодуллаевич,
Тошкент давлат юридик университети
“Криминалистика ва суд экспертизаси”
кафедраси ўқитувчиси
E-mail: r.abulxayrov@tsul.uz

**ПОРТЛАШДАН КЕЙИН ҲОДИСА ЖОЙИНИ КЎЗДАН КЕЧИРИШНИНГ
КРИМИНАЛИСТИК ЖИҲАТЛАРИ: ДАЛИЛЛАРНИ МАВЖУДЛИГИНИ БАҲОЛАШ,
УЛАРНИ ЙИҒИШ, САҚЛАШ ВА РЎЙХАТГА ОЛИШ ТАРТИБИ**

For citation: Abulkhairov Rustamkhon Ibodullaevich. FORENSIC ASPECTS OF THE INSPECTION OF THE SCENE AFTER THE EXPLOSION: ASSESSMENT OF THE PRESENCE OF EVIDENCE, THE PROCEDURE FOR THEIR COLLECTION, STORAGE AND REGISTRATION. Journal of Law Research. 2022, Special issue 6, pp.67-75

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7572858>

АННОТАЦИЯ

Ушбу илмий мақолада портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечириш жараёнида далилларнинг мавжудлигини баҳолаш, йиғиш, сақлаш ва рўйхатга олиш асослари ва тартиби, ҳаракатларни бошқариш, амалга ошириш қоидалари юзасидан асослантилган фикрлар билдирилган. Шунингдек, портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечиришнинг дастлабки босқичида амалга ошириладиган асосий ҳаракатлар, хавфсизлик чоралари, фото тасвирга олиш, ҳодиса жойини схемасини тайёрлаш, кўздан кечириш жараёнида зарарланишни олдини олиш чоралари баён этилган.

Калит сўзлар: Кўздан кечириш, портлаш, кўздан кечириш босқичи, далилий ашё, тергов гуруҳи, фотографик тасвир, схематик тасвир.

Абулхайров Рустамхон Ибодуллаевич,
Преподаватель кафедры “Криминалистика
и судебная экспертиза” Ташкентского
государственного юридического университета
E-mail: r.abulxayrov@tsul.uz

**КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОСМОТРА МЕСТА ПРОИСШЕСТВИЯ
ПОСЛЕ ВЗРЫВА: ОЦЕНКА НАЛИЧИЯ УЛИК, ПОРЯДОК ИХ СБОРА, ХРАНЕНИЯ
И РЕГИСТРАЦИИ**

АННОТАЦИЯ

В данной научной статье изложены обоснованные соображения относительно основ и порядка оценки наличия, сбора, хранения и регистрации доказательств в процессе осмотра места происшествия после взрыва, управления действиями, правил их осуществления.

Также описаны основные действия, которые необходимо предпринять на начальном этапе осмотра места происшествия после взрыва, меры безопасности, фотосъемка, подготовка схемы места происшествия, меры по предотвращению повреждений в процессе осмотра.

Ключевые слова: Осмотр, взрыв, стадия осмотра, вещественные доказательства, следственная группа, фотографическое изображение, схематическое изображение.

Abulkhairov Rustamkhon Ibodullaevich,

Lecturer at the Department of Criminalistics and Forensic Science
of Tashkent State University of Law

E-mail: r.abulxayrov@tsul.uz

FORENSIC ASPECTS OF THE INSPECTION OF THE SCENE AFTER THE EXPLOSION: ASSESSMENT OF THE PRESENCE OF EVIDENCE, THE PROCEDURE FOR THEIR COLLECTION, STORAGE AND REGISTRATION

ANNOTATION

This scientific article outlines reasonable considerations regarding the basis and procedure for assessing the availability, collection, storage and registration of evidence in the process of inspecting the scene after the explosion, managing actions, and the rules for their implementation.

It also describes the main actions to be taken at the initial stage of the inspection of the scene after the explosion, security measures, photography, preparation of a diagram of the scene, measures to prevent damage during the inspection process.

Keywords: inspection, the explosion, the inspection stage, the physical evidence, investigation team, photographic image, schematic image.

Кириш

Ҳуқуқий давлатда инсон ҳуқуқ ва эркинликларига риоя этилиши, уни ҳимоя қилиш, инсонга бериладиган ҳуқуқий ҳавфсизлик ва ишонч ҳисси жуда юксак даражада бўлиши билан бирга унинг ҳавфсизлигини таъминлаш талаб этилади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 13-моддасига асосан, Ўзбекистон Республикасида демократия умуминсоний принципларга асосланади, уларга кўра инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, кадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланади[1].

Дунёда охириги йиллар давомида портлашлар ёки улар билан боғлиқ жиноятларнинг кўпайиб, ушбу жиноятлар янада мураккаблашиб, такомиллашиб бориши кузатилмоқда.

Ҳозирги кунда портловчи моддалар, портлаш ускуналари билан содир этилаётган жиноятларни олдини олиш барча ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг олдида турган асосий вазифа ҳисобланади. Бунда асосий масала фуқароларнинг ҳаёти ва саломатлигини муҳофаза этиш, портлаш натижасида содир этилган жиноятларни очиш ва текшириш амалиётига янги илмий-техник восита, услубларни тадбиқ этиш, шу асосида жиноят ишлари бўйича далилларни қидириб топиш, олиш, мустаҳкамлаш ва текширишдан иборат.

Шунинг учун, портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечириш методикасини ишлаб чиқиш муҳим вазифадир. Амалда кўздан кечиришни илмий асосланган ва амалда тасдиқланган ёндашув асосида олиб бориш, иш тафсилотларни текшириш имконини беради ва ахборотнинг воқеа жойидан олиб чиқилишининг тўлиқлигини таъминлайди, бу эса ушбу мавзусининг долзарблигини билдиради.

Таҳлил

Портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечириш давомида тўпланадиган далиллар ва улар билан ўтказиладиган тадқиқотлар натижаси ўта муҳим ҳисобланиб, тергов давомида гумон қилинувчиларнинг айбини исботлашда асосий манба бўлиб хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят процессуал кодексининг 135-моддасида “Жиноят излари, ашёвий далилларни топиш, ҳодиса содир бўлган вазиятни ва иш учун аҳамиятли бўлган бошқа ҳолатларни аниқлаштириш мақсадида терговга қадар текширувни амалга оширувчи органнинг мансабдор шахси, суриштирувчи, терговчи ёки суд ҳодиса содир бўлган жойни, мурдани, ҳайвонларни, теварак-атрофни, биноларни, нарсалар ва ҳужжатларни кўздан кечиради” деб, шунингдек мазкур кодексининг 137-моддаси 4-қисмида “Ҳодиса содир бўлган жойдан олинган нарсалар, ҳужжатлар ва излар ўралади ва муҳрланади. Катта ҳажмдаги нарсалар олинмайди ва муҳрланмайди, лекин терговга қадар текширувни амалга оширувчи органнинг мансабдор шахси, суриштирувчи ёки терговчи уларни сақлаш чораларини кўриши лозим” [2] деб кўрсатилган.

“Жиноятнинг очилиши ва унинг самарали тергов қилинишида ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш марказий ўрин тутуди ва муҳим аҳамият касб этади. Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечиришни криминалистик таъминоти субъектларининг бу тергов ҳаракатини ўтказишда техник-криминалистик ва тактик-криминалистик воситалардан фойдаланиш бўйича фаолиятини баҳолаш тартибга солинмаган. Бу каби баҳолашнинг мезонлари йўқ. Ушбу фаолиятни баҳоламасдан туриб, ҳодиса жойини кўздан кечириш пайтида қўлланиладиган техник-криминалистик ва тактик-криминалистик воситалар ва технологиялар тизимлари ҳодиса жойини кўздан кечиришда қанчалик оқилона эканлигини, уларни қўллаш натижавийлиги ва кўриб чиқиладиган фаолият мақсадларига эришиш самарадорлиги қай даражада эканлиги бўйича фикр юритиш мумкин эмас”[3].

Кўздан кечириш бошланишидан олдин портлаш тўғрисидаги тушунчага эга бўлиш лозим.

Портлаш деганда юқори сиқилган газларнинг жуда тез кенгайиши натижада, портлаш жойини ўраб турган муҳитда тарқаладиган зарба тўлқини билан бирга зичлик, босим, ҳарорат ва тезликда кескин сакраш мавжудлиги тушунилади.

Портловчи воситалар портлаши уч босқичда содир бўлади: бошлаш, портлаш ва зарба тўлқинининг тарқалиши [4].

Бошлаш бу портлашни кўзгатишдан иборат ташқи таъсир ҳисобланади. Портлаш босқичида портловчи моддалар кенгайиши натижасида потенциал энергиянинг кинетик энергияга ўтиши содир бўлади.

Кейин зарбанинг атроф-муҳитга таъсири босқичида келиб чиқадиган тўлқин, яъни босимнинг кескин сакраши ва ҳарорат улкан тезликда тарқалади. Ушбу босқичларнинг фарқлиниши жуда шартли, чунки баъзида бошлаш билан портлаш ёки таъсир қилиш туфайли зарба тўлқини содир бўлади.

Тасодифий портлашларга хавфсизлик қоидаларининг бузилиши, газ, буғ, чанг-ҳаво аралашуви, ускуналарнинг бузилиши, ноқонуний ишлаб чиқариш, ташиш, сақлаш пайтидаги келиб чиқадиган портлашлар киритилиши мумкин.

Қасддан содир этиладиган портлашлар безорилик, мулкни нобуд қилиш ва зарар етказиш, қотиллик, соғлиқни шикастлантириш, ўз жонига қасд қилиш, бошқа жиноятни яшириш, террористик ҳаракатлар мақсадида содир этилади.

Воқеа жойини кўздан кечириш, шубҳасиз, энг муҳим тергов ҳаракати ҳисобланади, кейинчалик жиноятни муваффақиятли фош этиш, унинг сифатли олиб борилишига боғлиқ бўлади. “Портлаш жойини кўздан кечириш, бу кўздан кечиришларнинг энг қийин турларидан бирига тўлиқ тегишлидир”[5].

“Ҳодиса жойини кўздан кечиришнинг криминалистик таъминоти тизими таркибидаги технологиялар ушбу тизим субъектларининг нафақат техник, балки тактик воситалар, методлар ва усуллардан маълум бир тартибда фойдаланиш бўйича фаолият механизмини ҳам акс эттиради”[6].

Портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечиришни криминалистик жиҳатдан қуйидаги ўн икки: яъни, тайёргарлик, ҳодиса жойига ёндашув, ҳодиса жойини ўраб олиш ва қўриқлаш, кўздан кечиришнинг бошланиши, далилий ашёлар мавжудлигини баҳолаш, таърифловчи тақдимотни тайёрлаш, ҳодиса жойини фотографик тасвирга олиш, тайёргарлик режаси ва ҳодиса жойининг схематик тасвирининг тузиш, тўлақонли кўздан кечириш ўтказиш, далилий ашёларни йиғиш ва рўйхатга олиш, ҳодиса жойини якуний кўздан кечириш, ҳодиса жойини бўшатиш босқичларига бўлиш мумкин.

1. Тайёргарлик. Ушбу босқичга қуйидагилар киради.

- Вазифаларни тақсимлаш. Бунда гуруҳ раҳбари, фотограф, далилий ашёларни сақловчи маъсул жавобгар, ҳодиса жойи схематик тасвирини тузувчи, ҳодиса жойини кўздан кечиришни олиб борадиган бошқа ходимларга тегишли вазифалар тақсимланиб юкланади.

- Керакли асбоб ускуналар ва сарф этиладиган материалларни тўплаш. Мазкур ҳолатда керакли бланкалар, қадокланган материаллар, индивидуал химоя воситалари тўпланади.

- Ҳаракатни ҳуқуқий нуқтаи назардан баҳолаш. Тергов ҳаракатини амалга оширилишидан олдин кўздан кечиришга ваколат борлиги, тегишли қарор чиқарилганлиги ва рухсат олинганлигига аниқлик киритилади.

- Ходимларга қулайликлар яратиш ва таъминлаш. Бу ҳолатда ходимлар озиқ-овқат, ичимлик суви каби маҳсулотлар билан таъминланганлиги, шарт-шароитлари яратилганлигига эътибор қаратилиб, ишни ташкил этишда уларнинг иш вақти инобатга олинади.

- Мутахасис ёрдамига мухтожлик бор ёки йўқлигини аниқлаштириш. Ушбу ҳолатда портловчи моддалар бўйича мутахасислар, компьютерни таҳлил қилиш гуруҳи, антрополог, ғаввослар, қидирув итларига мухтожлик ўрганилади.

2. Ҳодиса жойига ёндашув. Ушбу босқичга қуйидагилар киради.

-Эҳтиёткорлик. Бунда далилий ашёларни нобуд қилмаслик, беқарор далиллар, оёқ излари, шиналар, соч ва толалар мавжудлигидан хабардор бўлиш, моддий далилларни бузмаслик учун битта кириш-чиқиш йўлини ўрнатиш лозим.

Кўздан кечириш жараёнида иш билан боғлиқ кузатишлар ёзувини юритиш муҳим ўрин тутади.

Шахсий хавфсизликни унутмаслик. Ушбу ҳолатда индивидуал ва шахсий химоя воситаларидан фойдаланиш лозим бўлади.

Чеклов ўрнатиш. Бундай ҳолатда ҳодиса жойидаги ҳаракатга ташқарида қаттиқроқ, бино ичида чекланган чеклов ўрнатилади.

Агар такрорий портлаш эҳтимоли бўлса, кўздан кечиришнинг барча иштирокчилари портлаш жойидан хавфсиз масофага узоқлашишини керак. “Хавфсиз масофа радиуси, ишни давом эттириш имконияти ва портловчи объектларнинг хавфлилик даражаси портлашни ўрганувчи техника соҳадаги мутахасислар томонидан аниқланади” [7].

3. Ҳодиса жойини ўраб олиш ва қўриқлаш.

Ушбу босқичда ҳодиса жойини химоя қилиш чегараларини аниқлаштириш, химоя жойини тўғри химоя қилиш таъминланганлигига ишонч ҳосил қилиш, ҳодиса жойининг дастлабки ҳолати тўғрисида маълумот олиш, хотирага таянмасдан барча ҳолатларни батафсил ёзиш, рухсатсиз шахсларнинг бўлишига йўл қўймаслик, ҳодиса жойига келиб кетувчиларни ҳисобини юритиш, об-ҳаво таъсир қиладиган очиқ жойларни химоя қилиш каби чоралар кўрилади.

Ҳодиса жойига келиб кетувчиларни ҳисобини юритиш китобида сана, манзил, изоҳлар, келиб кетувчиларнинг шахси ва яшаш манзили тўғрисидаги, қайси идорадан ёки қаердан келганлиги, манзили, ҳодиса жойида бўлган ва кетган вақтлари ҳақидаги маълумотлар ёзилиши керак.

4. Кўздан кечириш бошланиши. Ушбу босқичнинг ташкилий ва тайёргарлик қисмига ишни гуруҳ раҳбари ва фотограф томонидан ишни бошлаш ва олиб бориш, борилган воқеа жойини дастлаб эҳтиёткорлик билан айланиб чиқиш, фотограф томонидан ҳодиса жойини дастлабки ҳолатини суратга олиш, кўздан кечириладиган ҳудудни белгилаш, яъни дастлаб белгиланган ҳудудни кенгайтириш зарурияти туғилиши мумкинлигини инобатга олиш,

ходиса содир бўлган жойни кўздан кечириш усули ва босқичларини аниқлаштириш, кўшимча куч, мутахасис ва техник воситалар кераклигини аниқлаштириш, беқарор ашёвий далилларни аниқлаш, ходиса содир этилган жойнинг ҳолати ва атроф-муҳит ҳолатини ҳужжатлаштириш учун батафсил ёзувларни олиб бориш ҳамда сақлаш киради.

5. Далилий ашёлар мавжудлигини баҳолаш. Баҳолаш ходиса жойига боришдан бошланади. Кўздан кечиришнинг дастлабки босқичида барча жараён батафсил ва деталли бўлади, биринчи бўлиб беқарор далилларни олишга ҳаракат қилинади, бунда ашёвий далилларни тўплаш учун ўровчи жиҳозларни олдиндан таъминлаш муҳим ўрин эгаллайди.

6. Таърифловчи тақдиротни тайёрлаш. Бунда фактларни таснифи тушунтирилади.

Фактларни тушунтириш таснифига қуйидагилар киради. Яъни, бунга оғзаки тасниф кириб, бу жорий ҳолатнинг тавсифидир. Ҳодиса жойини тўлиқ таснифини тақдим этишга эса умумий ва ўзига хос белгиларини таърифлаш киради. Шунингдек, эътиборни жалб этадиган аудио, ёзма, видео материаллар ҳам таснифлашга киритилиши мумкин.

Тайёргарлик ва ташкиллаштириш ходиса жойини кўздан кечиришнинг биринчи босқичи ҳисобланади.

Ҳодиса жойини кўздан кечиришнинг иккинчи босқичи бевосита кўздан кечиришни амалга оширилишидан бошланади.

7. Ҳодиса жойини фотографик тасвирга олиниши. Бунга кўзлар ва миянинг “унутган” жойлари, нарсаларни тез ва аниқ “бор ҳолича”, иш боши ва охирида, барча ашёвий далилларни олиш (тўплаш) дан олдин, шунингдек ходиса жойини тўлиқ (шу жумладан кириш ва чиқиш жойлари, умумий, ўрта ва яқин, атрофдаги ҳудуд, кўшни ҳудуд, қурбонлар, одамлар тирбандлиги, транспорт воситалари) фотосуратга олиш зарур.

Ҳодиса жойини фотосурат орқали кўрсатиш энг яхши усул бўлиб, ушбу усул ёрдамида далилий ашёларни жойлашган ва турган дастлабки жойи кейинчалик кўрилиши мумкин. Шунингдек, фотосуратлар схематик тасвир ҳамда ёзувларни тўлдиришда муҳим ўрин эгаллайди.

Фотосуратларни кўп олмасдан, имкон бўлса аэрофотосуратга олишни амалга ошириш керак.

Ҳодиса жойининг фотографик тасвирининг бош планида ходиса жойининг жойлашган жойидаги йўл белгилари ва бошқалар билан бирга, ўрта планида ходиса жойининг маълум бир нуктасида ашёвий далиллар, атрофдаги ҳудудга нибатан ашёвий далилларнинг жойлашиши, катта планда ҳар бир ашёвий далиллар, предметларни алоҳида кўрсатилади.

Портлашдан кейин ходиса жойи масштабли ва масштабсиз ҳолда, далилий ашёлар қаерда аниқланган бўлса, ўша жойда фотосуратга олинади.

Далилий ашёлар фотосуратга олинмасдан туриб уни йиғмаслик ва тўпламасни, шунингдек фотосуратлар ҳисоби бўйича журнал юритишни ёдда тутиш лозим.

Ҳодиса жойининг фотографик тасвиридан гувоҳ ва гумон қилинувчини гувоҳлик бериши ёки уларнинг сўроқ қилиниши пайтида фойдаланиш мумкин.

8. Тайёргарлик режаси ва ходиса жойини схематик тасвирининг тузилиши.

Ҳодиса жойининг схематик тасвирида бинонинг тартиби ёки қаватнинг режаси, ходиса жойининг асл шакли ва дастлабки кўриниши, далилий ашёларнинг аниқ жойлашган жойи, улар орасидаги масофа, жиноят жойининг ўлчамлари ва ашёвий далилларнинг жойлашуви кўрсатилади.

Схематик тасвир расмларни тўлдиради, жабрланувчиларга ходиса жойи ёки жиноят жойини яхшироқ тасаввур қилишга, масштаб бўйича диаграмма тузишга имкон беради, натижада ходиса жойи ҳамда жиноят жойи ҳолати тикланади, шунингдек ҳар бир далилий ашёни дастлабки турган жойига аниқлик киритилади.

Схема эскизидаги элемент рақамлари далилий ашёларни рўйхатга олиш журналидаги элемент рақамига мос келиши керак, бундай ҳолда албатта асл эскизни сақлаш лозим бўлади.

9. Тўлақонли кўздан кечириш ўтказиш.

Ушбу босқичда ходиса жойини баҳолаш асосида текшириш усулини танлаш, умумийдан хусусийгача кўздан кечириш, дастлаб эҳтиёткор, кейин эса фаол бўлиш, биринчи

навбатда аниқ ашёвий далиллар, кейин яширин далилларни қидириш, агар керак бўлса, махсус текшириш усулларида фойдаланиш, чизиклар сектор усули, спирал, квадратчалар, кичик гуруҳларда ишлаш, кириш ва чиқиш жойларини қидириш, ашёвий далилларга зарар етказмаслиги учун тегишли кийимларни кийиш керак бўлади.

Ушбу босқичда мақсадли ва услубий ҳаракат қилишда эҳтиёткорлик талаб этилади.

10. Далилий ашёларни йиғиш ва рўйхатга олиш.

Ушбу босқичда ашёвий далиллар фотосуратга олинади, схематик эскизда уларнинг жойлашиши белгиланади, ашёвий далиллар рўйхати (реестри) юритилади, барча ашёвий далилларни сақлаш учун иложи бўлса битта масъул шахс тайинланади, жиноят жойида ўралган ашёвий далиллар муҳрланади ва улар бўйича маълумотлар журналга киритилади.

Барча далилий ашёлар аниқ ва тўғри эканлиги бўйича ҳисобга олиш журналидаги маълумот билан таққосланиши, бунда камида икки кишини маъсул этиб белгилаш, ашёвий далилларни йиғишдан олдин уни топилган жойида кузатиш, далилий ашёлар бўлган идишларни турига қараб ажратиш, уларни рақамлаб шундан кейин белгилаш муҳимдир.

Далилий ашёларни йиғиш ва рўйхатга олишда қуйидаги асосий тўртта ҳолатга эътибор бериш лозим.

1. Қоида бўйича энг яхши кўздан кечириш усуллари, қийин ва кўп меҳнат талаб қилади.

2. Ашёвий далил ва ҳужжатларнинг кўп бўлмаслигига эътибор қаратиш керак.

3. Кўздан кечиришни эҳтиёткорлик билан бошлаш ва фаол ҳолатда тугатиш лозим.

Мазкур ҳолатда яширин бармоқ изларини рўйхатга олиш журналини юритиш, унда далилий ашё ким томонидан олинганлиги, санаси ҳамда манбаси кўрсатилиши лозим.

Хавфсизлик масалаларида ҳеч қачон шахсий хавфсизлик ҳақида унутмаслик, кимёвий ва биологик хавфни ҳеч қачон эътиборсиз қолдирмаслик, портловчи ускуналар тузоғидан эҳтиёткор бўлиш, барча шахсий таркибни ҳимоя воситалари билан таъминлаш, қон ва барча биологик суюқликларни юқиши мумкин деб ҳисоблаш, ҳодиса жойини зарарланиш жойи деб қараш, тегиш орқали ҳаракат қилмаслик, қўл билан беҳосдан тегиш мумкин эмаслигини ўйлаш, ҳодиса жойида овқатланмаслик, ичмаслик, чекмаслик, биологик суюқликлар билан ишлаётган вақтда юзга маска ва кўзойнақдан фойдаланиш лозим.

Кўздан кечириш давомида локар принципнинг қаерда бўлса ҳам бирон бир нарсани қолдириб, ўзи билан бирор нарсани олиб кетмаслик, далилий ашёларни тўплаш нуктаи назаридан эътибор қаратиш, гумон қилинувчи ва жабрланувчи ишора қилган ашёвий далилларни аниқлаш, ҳодиса жойига зарарли, зарарланган жой нуктаи назардан қараш, ҳодиса жойи сочлар ва толалар, оёқ излари ва бошқа нарсалар билан зарарланганлигини унутмаслик лозим.

Ҳодиса жойидан зарарланишини олдини олиш усулларига тоза кийим кийиш, икки жуфт қўлқоп кийиш ва уларни тез тез алмаштириш, ҳар бир кейинги ҳодиса жойига боришдан олдин кийимларни ва поябзални алмаштириш, қўлқоплардан қайта фойдаланмаслик, турли жойларда тўпланган ашёвий далилларни бир-биридан ажратиш, портловчи моддалар тўпланган жойга ўзи билан қурол олиб келмаслик қиради.

Далилий ашёлар ўралган ва контейнерга муҳрланган ҳолда бўлиши, шунингдек тўпланган ашёвий далиллар, у билан бажарилиши керак бўлган тадқиқот турларига мос келиши керак.

Олинган далилий ашёларда яширин бармоқ излари ва инсондан чиқадиган ажралмалар бор ёки йўқлигига аҳамият бериш лозим.

Далилий ашёлар қуйидаги воситалар асосида тўғри ўралиши лозим.

Қоғоз: ундан биологик материалларни ўраш учун фойдаланиш керак, бироқ кўринмас бармоқ изларини йўқ қилиши мумкинлигини унутмаслик лозим.

Полиэтилен: унга зарар етказиши мумкин бўлган биологик материалларни олиш керак.

Иссиқ сақловчи пакетлар: улар кўпинча ашёвий далилларни ўраш учун жуда мос келади.

Далилий ашёлар пакетга солиниб клейлангандан сўнг, лентадан фойдаланиб боғланиши шарт эмас.

Картон каробкалар: бу катта ҳажмдаги далилий ашёлар учун керак бўлади.

Биологик хавфли материал олинганда, унинг идишини биологик хавфли материал деб аниқ белгилаш ёки ёзиш керак бўлади.

Бомба ёки ўт қўйишнинг ашёвий далиллари цилиндрсимон идиш ва шиша банкасида сақланишини унитмаслик лозим.

Далилий ашёларни ўраш ва муҳрлашга қуйидагилар киради.

1. Расмий маълумотларни ўраш жойига қўйиш.

Унда иш рақами, санаси, буюм номери, ашёвий далилнинг тавсифи, далилий ашё олинган жой, далилий ашёни олишда иштирок этган икки нафар ходининг исм шарифи кўрсатилади.

2. Ашёвий далилларни топилган жойида муҳрлаб қўйиш.

Ашёвий далиллар солинган пакетларни ёпиш учун имзо ва санани лентага ёзиб қўйиш лозим.

Тезкор гуруҳ томонидан ҳодиса жойидан ашёвий далилларни тўплаш жараёнида, бу ҳақидаги рўйхатга олиш журналига тўлиқ ва тўғри маълумотлар киритилиб борилади.

Далилий ашёларни ҳисобга олиш журналида ҳар бир ашё бўйича маълумот, ушбу далилнинг хусусияти ва ўралиши бўйича маълумот бўлиши, ашёвий далилларнинг таснифи, унинг топилган жойи, ким томонидан олинганлиги (холислар ва олган шахс ҳақида маълумот) ва ашёвий далиллар сони кўрсатилади.

Пакетдаги маълумотлар ашёвий далиллар журналидаги маълумотларга мос бўлиши лозим.

Ашёвий далилларни олган биринчи шахс бу ҳақида имзо қўйиши, ҳар бир кейинги шахс ашёвий далилларни сақлаш муддати ва мақсадидан қатъий назар сақлаш учун қабул қилганда ўзининг имзосини қўйиши, сақлаш тартибига қатъий риоя этиши керак.

Жиноят иши бўйича ашёвий далилларни бошқа жойга юборилганда ҳам далилий ашё бўлиб қолади. Бунда ҳодиса бўйича “Далилий ашё йўқ-ҳеч қандай жиноят йўқ” деган иборани унитмаслик лозим.

Ашёвий далилларни топшириш ва сақлаш тартиби, далил (объект)ни олиб қўйиш билан бошланади.

11. Ҳодиса жойини якуний кўздан кечириш.

Якуний кўздан кечириш албатта амалга ошириш зарур бўлиб, унда кўздан кечиришнинг барча жиҳатларини танқидий таҳлил қилиш, тугалланган жараённинг тўлиқлиги учун кўздан кечирувчи барча ходимлар билан биргаликда муҳокама қилиш, тасодифий хато ва камчиликларни аниқлаш учун ҳужжатлар икки марта кўздан кечирилиши лозим.

Якуний кўздан кечириб, жойдан чиқаетганда, кўздан кечириш объектини суратга олиш, жиноят жойидан чиқишдан олдин жиноятни фош этиш мумкин бўлган барча ашёвий далиллар тўпланиб олинганлигига ва ҳеч қандай тавсилот ўтказиб юборилмаганлигига, ҳодиса жойидан кетишдан олдин барча жиҳозлар йиғилганлигига, барча керакли ресурслардан фойдаланилганлигига ва тегишли мутахассислар жалб қилинганлигига ишонч ҳосил қилиш керак.

Кўздан кечирувчи барчасини тўғри бажариши бўйича унда фақат битта имконият борлигини унитмаслиги муҳимдир.

12. Ҳодиса жойини бўшатиш.

Ҳодиса жойи фақат кўздан кечириш якунланганидан кейин бўшатилади. Бундан олдин, портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечириш баённомаси тузилиб имзоланади, унда ҳодиса жойини бўшатиш вақти ва санаси, шунингдек ҳодиса жойи ким томонидан бўшатганлиги ҳамда ким томонидан қабул қилинганлиги ёзилади.

Ҳодиса жойи барча терговчи ёки тергов гуруҳи томонидан тўлиқ ва тўғри кўздан кечирилганлигига ишонч ҳосил қилингандан кейин шахсан терговчи ёки тергов гуруҳи раҳбари томонидан бўшатилади.

Портлашлар кимёвий ва физик бўлиши мумкин. “Физик портлаш деганда, газлар ёки буғларнинг тўсатдан адиабатик кенгайиш кучининг бир зумда намоён бўлиши билан бирга механик энергия ва зарба тўлқинининг шаклланиши тушунилади”[8].

“Кимёвий портлаш – бу кимёвий моддаларнинг тез ўзгариши натижасида юзага келадиган портлаш бўлиб, унда порловчи маҳсулотлар кенгайиши натижасида потенциал кимёвий энергия иссиқлик ва кинетик энергияга айланади”[9].

Портлашнинг атроф-муҳитга таъсирига қараб, беш тоифага бўлинади, воқеа жойидаги вазиятдан қуйидаги тоифалар ажралиб туради: “жуда кучли (100 килограммдан ортиқ портловчи моддалар эквиваленти); кучли (10-100 кг.); ўрта (1-10 кг.); заиф (50 граммдан 1 кг.); аҳамиясиз (50 граммдан кам)” [10].

Шундай экан, портлаш қанча кучли бўлса, атроф муҳит шунча кўп зарар этади ҳамда инсонларнинг ҳаёти хавф остида қолади.

Портлаш жараёнида далилий ашёлар ва жиноят излари йўқолади, гувоҳлар ҳалок бўлади, портлаш воситалари ва қурилмалари тўлиқ ёки қисман бузилиб кетади, портлашдан кейин содир бўладиган ёнғин портлаш аломатларини йўқотади, шунинг учун портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечириш муайян қийинчиликлар туғдиради.

Шу билан бирга мазкур соҳада жиноят процессуал ва бошқа қонун ҳужжатларини такомиллаштириш, унда портлаш содир бўлган жойни кўздан кечириш тартиби ва унда иштирок этиши зарур бўлган тезкор ходимлар доирасини аниқ белгилаш лозим бўлади.

Қонунларни яратиш ва уларни амалиётга тадбиқ этишдан олдин қонун ижодкорлиги жараёнида муҳим бўлган қоидаларга амал қилиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Бу қоидалар ҳуқуқ принциплари шаклида майдонга келади ва ҳар қандай қонун лойиҳаси ишлаб чиқиладиганда мазкур ҳуқуқ принципларига қатий амал қилиш, келгусида яритилаётган ва амалга тадбиқ этилаётган қонунларнинг мазмунини ва самарадорлигининг мезонини белгилаб беради [11].

Шундай қилиб, кўздан кечириш давомида тайёргарлик, ҳодиса жойига ёндашув, ҳодиса жойини ўраб олиш ва кўриқлаш, кўздан кечиришнинг бошланиши, далилий ашёлар мавжудлигини баҳолаш, таърифловчи тақдимотни тайёрлаш, ҳодиса жойини фотографик тасвирга олиниши, тайёргарлик режаси ва ҳодиса жойини схематик тасвирини тузилиши, тўлақонли кўздан кечириш ўтказиш, далилий ашёларни йиғиш ва рўйхатга олиш, ҳодиса жойини якуний кўздан кечириш, ҳодиса жойини бўшатиш каби ўн иккита босқичларининг тўлиқ ва ўз вақтида бажарилиши фақатгина ҳодиса сабабига аниқлик киритиб қолмасдан, ушбу иш бўйича муҳим далилларни йиғилишига олиб келади.

Шу ўринда “Жиноят содир этиш вақтида изларнинг шакилланиш механизми бир қатор хусусиятларга эга”[12] эканлигини алоҳида таъкидлаш лозим.

Хулоса қилиб айтганда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечириш криминалистик жиҳатдан белгиланган тактик ва техник қоидаларга риоя қилиниб, воқеа жойидан далиллар тўлиқ йиғилиб, кейин сақланиши, аввало, уларнинг хавфсизлигини таъминлайди, шунингдек, ушбу ҳолатда содир этилган жиноятларни ўз вақтида фош этилишига ҳамда айбдор шахсларни аниқлашишига ёрдам беради.

Шунингдек, портлаш пайтида юзага келадиган жараёнлар ҳақида назарий ва амалий билимга эга бўлиш ниҳоятда зарур бўлиб, ундан портлашдан кейин ҳодиса жойини кўздан кечириш, портловчи воситалар ва бошқа далилларни олиш, тўплаш, йиғиш ҳамда сақлашни ташкил этишда фойдаланилади, натижада юзага келадиган бахтсиз ҳодисаларнинг олди олинади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Тошкент шаҳри, 1992 йил. (Constitution of the Republic of Uzbekistan. Tashkent city, 1992)
2. Ўзбекистон Республикаси Жиноят процессуал кодекси, Тошкент шаҳри 1994 йил. (Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan, Tashkent city, 1994)

3. Р.К.Абдуллаев. Ходиса содир бўлган жойни кўздан кечиришнинг техник-криминалистик таъминоти самарадорлигини баҳолаш принциплари // IJORCES international journal of conference series on education and social sciences. (online) Bursa, Turkey (ISSN 2717-7076). January 2022. P. 193-196. (A.R.Abdullaev. Principles of evaluating the effectiveness of forensic support for the inspection of the scene) <https://ijorces.org/index.php/ojs/article/view/196/199>.
4. Расследование убийств, совершённых с применением взрывчатых веществ / Р.З. Боршигов, В.П. Власов, Н.П. Ландышев и др. М., 1975 с. 12. (Investigation of murders committed with the use of explosives / R.Z. Borshigov, V.P. Vlasov, N.P. Landyshev et al. M., 1975 p. 12)
5. Тактика следственных действий / Г.П. Давыдов, В.А. Притузова, В.И. Шевченко. М., 1959, с. 6. (Tactics of investigative actions / G.P. Davydov, V.A. Prituzov, V.I. Shevchenko. M., 1959, p. 6)
6. «Ходиса жойини кўздан кечиришнинг криминалистик технологияси тушунчаси» Жамият ва инновациялар – Общество и инновации (Concept of crime scene investigation technology" Jamiyat va innovatsiyalar – Obshchestvo va innovatsii) – Society and innovations Special Issue – 10 (2021) / ISSN 2181-1415 Journal home page: <https://inscience.uz/index.php/socinov/index>
7. Дильдин Ю.М. и др. Место взрыва как объект криминалистического исследования М., 1995, с. 27. (Dildin Yu.M. and others. The place of the explosion as an object of forensic research M., 1995, p. 27)
8. Дильдин Ю. М., Мартынов В. В., Семенов А. Ю., Шмырев А. А. Взрывные устройства промышленного изготовления и их криминалистическое исследование. М., 1991, с. 5. (Dildin Yu. M., Martynov V. V., Semenov A. Yu., Shmyrev A. A. Explosive devices of industrial manufacture and their forensic investigation. M., 1991, p. 5.)
9. Государственный стандарт РФ ГОСТ Р 22.0.08-96 "Безопасность в чрезвычайных ситуациях. Техногенные чрезвычайные ситуации. Взрывы. Термины и определения" [Электронный ресурс]: принят пост. Госстандарта РФ от 29 мая 1996 г. N 333 - Справочно-правовая система "Консультант Плюс" (The state standard of the Russian Federation GOST R 22.0.08-96 "Safety in emergency situations. Man-made emergencies. Explosions. Terms and definitions" [Electronic resource]: accepted post. Gosstandart of the Russian Federation dated May 29, 1996 N 333 - Legal reference system "Consultant Plus").
10. Моторный И.Д. Криминалистическая взрывотехника: новое учение в криминалистике. М., 2000, с. 27. (Motorny I.D. Forensic explosives engineering: a new teaching in criminology. Moscow, 2000, p. 27.)
11. Илхомжон Юсупов. (2022). Ҳуқуқий аниқлик принципининг қонун ижодкорлиги жараёнида қўлланилиши норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардаги ноаниқликлар ва зиддиятларни камайтиришнинг воситаси сифатида. «Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: nazariya va Amaliyot» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya, 1(22), 53–57. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7084470> (Ilkhamjan Yusupov. (2022). The application of the principle of legal certainty in the process of lawmaking as a means of reducing inaccuracies and contradictions in regulatory legal acts. scientific, remote, Online Conference" Innovative Research in the modern world: theory and Practice", 1(22), 53-57. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7084470>).
12. Azim Baratov. (2022). Initial criminal investigation situations. The American Journal of Political Science Law and Criminology, 4(11), 12–17. <https://doi.org/10.37547/tajpslc/Volume04Issue11-03>

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

6-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-6

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-6

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000